

שמעתא עמיקתא

גליון תר"ט | פרשת בחוקותי | תשפ"ד | קהילת הניכוי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

פניני הלכה

הקורע על מתו האם אמרינן ביה מצוה בו יותר מבשלוהו

א. איתא ב**במו"ק** (כד.) אבל שלא פרע ולא פירס חייב מיתה, שנאמר (ויקרא י"ו) ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תקראו וגו', הא אחר שלא פרע ושלא פירס חייב מיתה. וכת' **התוס'** (שם ד"ה הא אחר) דאע"ג דפשטיה דקרא הא אחר פורע ופורס, ואם הם יעשו ימותו, ראה דאסמכתא בעלמא הוא, דהא לא מייתי להו סוף פרק הנחנקין (סנהדרין פג.) גבי אלו שבמיתה. וכ"כ **הרמב"ן** בתורת האדם (ענין הקריעה) דאין נראין דברי הסוברים דקריעה מן התורה, אלא דקריעה היא מדברי סופרים, וספיקא לקולא, דהני קראי ודאי אסמכתא בעלמא הוא, ומיתה זו עונש מדברי סופרים כענין כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה. (וכ"כ בחידושי על התורה שם דכל זה כדרך האסמכתות בתלמוד, ואין פריעה ופרימה באבילות אלא מדי"ס.) ועי' עוד ב**ברא"ש** (מ"ו פ"ג אות ג) דדעת **הראב"ד** דחייב מיתה מדאין, ו**שרבינו מאיר ז"ל** השיג עליו דקרא אסמכתא בעלמא. ועי' **בריטב"א** (מ"ו פ"ג כד.) דכתב דהא מחי ישנה ואין בידו להכריע.

ולענין דינא, **בב"י** ריש סי' ש"מ הביא דעת הרמב"ן בסתמא בלא שום חולק. ו**בב"מ** (פ"ח מהל' אבילות הי"א) כתב שכן נראה מדברי הרמב"ם. ו**בשו"ע** בסעי' ל' פסק דקטן שלא קים ק"ב ביה שכלו לו חידושי שמת בתוך ל', או אפי' ביום ל', אין קורעין עליו. ו**בב"י** ביאר דטעמא כמ"ש הרמב"ן דקריעה הוי כשאר דברי סופרים דספיקא לקולא. והזיגן דהכי ס"ל עיקר לדינא. וכן דעת **הב"ח** (ריש הל"א ובסעיף י"א קריעה) וכן סתם **בש"ך** (סי' ש"מ פ"ג וסי' ב' וסי' י"א) דחייב קריעה מדרבנן.

ב. ואיתא **בגמ'** (שם כ.) רב רב אחוה דרבי חייא, דהוא בר אחתיה דר' חייא, כי סליק להתם (רב מעירו דבבל לא"י שתייה ר' חייא שם), א"ל (ר' חייא לרב) אבא קיים (ר"ל איבו אבין קיים), א"ל (רב) אימא קיימת (פרש"י בלשון שאלה כלומר עד שאתה שואל על אבא על אבא, א"ל (ר' חייא) אימא קיימת (ואמד אחותי קיימת), א"ל (רב) אבא קיים (פרש"י - עדין לא השבתך עליו וממילא יבין), אמר ליה (ר' חייא) לשמעיה חלוץ לי מנעלי והולך אחרי כלי לבית המרחץ. ש"מ תלת, ש"מ אבל אסור בנעילת סנדל, וש"מ שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד, וש"מ מקצת היום ככולו.

וכת' **המאירי** (שם ע"ג) דיש מביאין ראייה ממעשה זה דעל שמועה רחוקה אינו קורע אפי' באב ואם, דהא לא מצונו שקרע. וכת' לדחות דבריהם דשמא קרע ולא הזכיר אלא מה שצויה לשלח, וקריעה אינה מצויה ליעשות ע"י שליח אפי' שיצא ידי חובה בכך. ע"כ. ומבואר בדבריו דהקורע ע"י שליח יצא ידי חובתו, אלא דאין מצוי לעשות כך.

אולם **הברכ"י** (יו"ד סי' ש"מ פ"ג) כת' בשם **מהר"ר יעקב מולכו** דכל קריעה טוב שתהיה ע"י אחר דמתבייש ממנו ואיכא עוגמת נפש טפי שאחר קורע כסותו והוא שותק ומקבל עליו דינו תיברך, ו"ה נמי על אב ואם יש לקרוע ע"י אחר. והביאו **הפתי"ש** (שם) וכן מצונו **בהלכות קטנות** (ח"א סי' קט"ו) דנשאל אם מקרעין לגדול, והשיב דאינו דומה מתבזה מעצמו או ע"י אחרים, ויותר יהיה לו עגמת נפש ע"י אחרים.

ובפשוטו מקור דבריהם הוא מדברי הגמ' בתענית טו: דטעמא דנותנין אפר מקלה בראש הנשוא ובראש אב בית דין ע"י אחר, ולא הם נותנין ע"י ראשם, מפני שאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים. ואכן **בנהר מצרים** (דנין קריעה סי"ח) כת' דבמצרים נהגו שלעולם קורעים ע"י אחר, דהיינו עוגמת התברה או איש אחר הוא קורע לאבל, דאיכא עוגמת נפש טפי שאחר קורע כסותו והוא שותק ומקבל דין שמים. ומנהגם יפה הוא וכמ"ש הברכ"י בשם מהר"י מולכו. [וכת' דאפשר דהוה טעם מה שהגו במצרים שלא לקרוע על שום מת אפי' על אביו והאם אלא בשעת הבראה שכבר נקבר המת ולחלה האבילות, וגם כי מן הדין הקריעה היא תיכף ומיד לציאת הנשמת, כיון שאין השמש בא לפני האבלים אלא בשעת הבראה, ע"כ מאחרים הקריעה עד אותה שעה, שאז יכולה להעשות ע"י אחר].

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם וויסקי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה

א. תערובת חמץ שאינה נאכלת בשיעור של אכילת פרס. ב. שכן מחיטין או שעורין. ג. משקה חריף העשוי מזיעת חמץ. ד. איסורו מדאורייתא או דרבנן. ה. אינו נאכל בכדי אכילת פרס מחמת חריפותו. ו. יי"ש שעבר עליו הפסח.

פתיחה – ייצור וויסקי

תהליך יצור משקה הוויסקי הוא בדי' שלבים: א' **הלתתה**: משרים שעורים במים עד שמחמיצים - גרעינים אלו נקראים לתת (MALT). ב' **התססה**: גרעיני הלתת נטחנים ומערבבים אותם במים. בתום תהליך זה מתקבלת עיסה צמיגה המכילה אלקוהול. ג' **זיקוק**: מבוצע בא' משתי שיטות: 1. זיקוק דודי - מרתיחים את הנוזל שנוצר בדוד נחושת עד שתאדה האלקוהול, ואידי האלקוהול נלכדים ומקוררים בצניורות, ושבים להיות נוזל באחוז אלקוהול גבוה. ומתקבל וויסקי ברמה גבוה 'סינגל מאלטי'. 2. זיקוק רציף - בשיטה זו מועבר הנוזל דרך מערכת מיכלים, שבכל א' מהם הוא מזוקק במעט, בין המיכלים יש מערכת שסתומים המאפשרים מעבר של הנוזל למיכל הבא רק אם הגיע לרמת האלקוהול הרצויה. מזיקוק זה מתקבל וויסקי ברמה פחותה יותר 'וויסקי גריין'. ד' **התיישנות**: לאחר הזיקוק שוהה הנוזל בחביות עץ מספר שנים. ויש לדון האם מותר לקנות וויסקי ממקומות שלא ידוע שמכרו את החמץ כגון שהמקום בבעלות של מומר וכדו'.

א. תערובת חמץ שאינה נאכלת בשיעור של אכילת פרס

תנן **בפסחים** (מב.) ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום ומצרי וזמון של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים, ר"א אומר אף תכשיתי נשים. ו**פרש"י** ואלו עוברין - עליוהו **בבל יראה ובבל ימצא**. ואיתא שם (מב.) דמשנתנו רבי אליעזר היא דס"ל דחמץ בתערובת בלאו, אבל לדעת חכמים חמץ בתערובת יש לו איסור מה"ת. ועי"ש (מד.) דאיתא דכותח הבבלי פטור (מכרת או לאו) על אכילתו משום דאי מטביל ביה לית ביה כזית בכדאי, אי בעיניה דקשרין וקאכיל ליה בטלה דעתיה אצל כל אדם, ואי מטביל קשטר ואכיל לית ביה כזית בכדאי אכ"פ. ו**פרש"י** (ד"ה בטלה) בטלה דעתו - ולאו אכילה היא לחיובי עלה. אולם דעת **תוס'** (נויר לו: ד"ה הנה) דכוננת הגמ' שאם ארע שאכלו כך הרי הוא חייב אלא דהגמ' לא מירי בכה"ג. ועי' **במ"מ ובכס"מ** על **הרמב"ם** (ח"ו"מ פ"א ה"ח) שנתן' בדעתו רבו. ועי' עוד להלן אות ה'.

ויצא לפי"ז דבתערובת כזית חמץ אף שאין בה כזי אכילת פרס לדעת **רש"י** עוברים על ב"י ובי"י. וכן פירשו **המכתם** (שם ד"ה אלו), **התוס'** **הרשב"א** (ב. ד"ה בודקין) בשם רבו, **הח"י הר"ן** (מב. ד"ה מתני') ו**המהר"ם חלאווה** (ד"ה אלו) **שליש"י** כל שיש כזית חמץ בתערובת עוברים על ב"י ובי"י אפי' אין כזית בכדי אכילת פרס.

אבל **ר"ת** (תוס' שם ד"ה אלו) דחה פירוש **רש"י** (דס"ל דעובר על ב"י) כי משמע **מהגמ'** דכל הנך מרבין "מכל מחמצת לא תאכלו" ואי לאו דרבייא קורא אפי' באכילה לא הוה מיחייב, ועל כן פירש דאלו עוברין וכן פירש **הרא"ש**, ועוברין דאמרו במשנה פירוש עוברין מעל השולחן דלאו בני מיכל ניהוה, אבל ב"י לכת' **הרא"ש** וכן דעת **הרא"ש** (פ"ג סי' א), ועי"ש (ב. ע"ג) לבערם מדרבנן. ודעת **הלח"מ** (ח"ו"מ פ"ד ה"ח) דאף **לר"ת** אם יש כזית כדאי"ע עובר על ב"י. ו**הפמ"ג** (סי' תנב אי"א סי' א) כת' שאין זה מוכרח. ועי' **במאירי** (שם ד"ה ומתוך) שפירש בדעת **הרמב"ם** (ח"ו"מ פ"ד ה"ח) דס"ל **כרש"י** שכל שיש כזית חמץ בתערובת עובר אף שאינו בכדי אכ"פ. וכן נקטו **הרמ"ך** המובא **במ"מ**, ו**הכס"מ**. ודעת **המ"מ** שרק תערובת שיש בה כזית חמץ בשיעור של אכ"פ עוברים עליה בבי"י ובי"י. ועי' **בחי' בבינו חיים הלוי** (מא"י פ"טו ה"א).

והשו"ע (סי' תנב ס"א) כת' דתערובת חמץ עוברת עליו משום ב"י ובי"י כגון המוריים וכותח הבבלי ושכר המדי וכל כיוצא"ב מדברים הנאכלים. וביאר **בחק יעקב** (אות ד' ד"ה תשובה) שלעו **השו"ע** דבתערובת אף דליכא כזי אכילת פרס עוברים על ב"י ובי"י דלא כר"ת, דהרי קחשיב כותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכ"פ, כדאיתא **בפסחים** (שם) להדיא הנה לכותי הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכ"פ כו', ואף דאיכא למימר דמירי באוכל אותם בבת אחת והא דקא' בש"ס דבטלה דעתו אצל כל אדם היינו דלא מיירי התנא מזה (וכמו שפרשו תוס'), וכ"כ **המב"ט** (סי' רמז), מ"מ מסתימת **השו"ע** משמע דעיקר דבכל ענין חייבין על תערובת חמץ אף דליכא כא"פ, ע"כ. וכ"כ **המ"ב** (ס"ק א) והוסיף דמ"מ בענין אכילה אינו חייב כרת לכיו"ע אא"כ יש בו כזית בכדי א"פ.

ב. שכר מהחייטין או שעורין

ועי' עוד **ברא"ש** שם שכת' דשכר של שעורין ושל חטין שעושין באשכנז ובצפרת היה אומר **ר"ת** דאסור להשהותו בפסח, דדוקא בשכר המדי הוא דשרו דעיקרו עשוי מתמרים או מדברים אחרים ולא היו נותנין בו אלא מעט שעורין להחמיצו כדמשמע **בגמ'** דרמו ב"י שערי, אבל שכר שלנו שעקרו משעורין לא, וכן משמע **בגמ'** דקא' דלא פליגי רבנן עליה דר"א אלא בכותח הבבלי דליכא כזית בכדי אכילת פרס, ושכר העשוי משעורין איכא הרבה יותר מכזית בכדי אכילת פרס.

וכן פסק **השו"ע** (שם ס"ג) דשכר שעושים מחטים ושעורים חייבים לבערו. וביאר **המ"א** (ס"ק ה) דחייבים ביעור משום דטעם דעיקר דאוי. והוסיף **המ"ב** ס"ק כ"ד דכתיב עובר משום ב"י אם לא ביערו. וגם יש בו כרת בשתייתו אם איכא כזית בכדי אכילת פרס, ואפי' אי לית ביה שיעור או עכ"פ חמץ יש בו וקיימיל טעם כעיקר דאין. אלא דע"י ש"ס, אי שהיבא בשם **החק יעקב** שמצדד דהיך דאיכא משום טעם כעיקר בלבד אינו עובר על ב"י ובי"י כיון דאין בו ממשו של איסור, ומ"מ מדרבנן בודאי אסור לשהותו וצריך ביעור בנמצא תוך פסח, ואם עבר ושהה עד אחר הפסח אין לאסור בהנאה כיון שלא עבר על איסור של תורה במה שהשהה אותו, ובאכילה אפשר שכדאי להחמיר, ויש חולקין וס"ל דכיון שאסור באכילה מה"ת חייב בביעור ג"כ מה"ת וממילא אם עבר ולא ביערו גם לאחר הפסח אסור בהנאה, ובמקום הפס"מ יש להקל כדעה הראשונה, ע"כ. ועי' עוד להלן אות ד'.

והח"צ (ס"ג) נקט שעל שכר עוברים על ב"י ובי"י. וכת' דיי"ש הנעשה ממאלץ (תבואה מחומצת) אסור דבר תורה, דאף שנשתנה טעם המאלץ כיון כיון שיעקרו של המאלץ לעשות היי"ש והו"ל כפירות עפוצים מאוד שאין ראויים לאכילה כשהם חיים ונאכלין ע"י בישול במים או עם דבש וצוקר דאף שנשתנה טעם ע"י בישול וטיגון במלתייהו קיימי כו', עי"ש.

אבל **הפנ"י** (קו"א סוף קידושין) דחה דברי **הח"צ** כי דוקא משקין היוצאין מזיתים וענבים חשיבי משקה, אבל משאר פירות וכדו' חשיבי זעיה בעלמא, ועדיפי משלא כדרך אכילה דלא מיתסר מה"ת. ועי"ש שע"פ זה צידד להתיר שכר עשוי מדגן "חדש"י. **והבית אפרים** (א"ח"ס סי' לד) כת' בשם **הפנ"י** במכתב [ע"י קרית חנה סי' מ"ו] דמאלץ מקירי חמץ נוקשה דאי בעינה לא חזי כלל לאפות וללוש ולא קאי אלא לעשות יי"ש ע"י טענת מים הרבה, ואי"כ הדר לא הוי כזית בכדאי"ע דתבואה שאין בה חשש חימוץ והמים ודאי רביע על התבואה חמוצה, ואף דטעם כעיקר דאוי היינו **אכילה אבל לא לענין בל יראה** כדמוכח היא שמעתא דאלו עוברין, ע"כ. וכת' עליו **הבית אפרים** דאף שיש לדון בקצת דבריו, עכ"פ נלמד מדבריו שיש להקל במאלץ יותר משום שהוא חמץ נוקשה ואפשר שהכל לפי הענין שיש שעדיין לא נתקלקל הרבה ואינו רע לאכילה כ"כ כמו חמץ נוקשה, ע"כ.

והשואל ומשיב (מהדו"ת תני ח"ג סי' פג) הקשה על **הבית אפרים** דבכה"ג לא חשיב חמץ נוקשה כי מתחילה נעשה לכך, ועי' **בע"ז** (סח) דאיתא שבפגום מעיקרא הואיל וראוי לחממה כמה עיסות אסור, גם כאלן הרי נעשה יי"ש מזה ובודאי אסור, וראי' משמרים שהם רע מאד לשתייה, ועי' **רמב"ם וראב"ד** (ח"ו"מ פ"א ה"ח) ותמצא דשאר כל שראוי לחממה אף שנפסל מאכילת כלב אסור, עי"ש בהה"מ ודוק, וכי"ש כשנעשה יי"ש מזה, ואף **שהנוב"י** (מהדו"ת תני ח"ג סי' נג) רצה להתיר כשנפסל מאכילת כלב אף שראוי לחממה הרי בענין איסור חמץ אסר כי התורה הקפידה על חימוץ, וגם בשאר איסורים יש להחמיר כי הנוב"י לא הזכיר הך דע"ז, ומ"מ מי שרוצה לסמוך ע"ז (היינו בעבר עליו הפסח) אינו מוחה בידו, אבל אינו מתיר אף כשלא מכר החמץ מחמת אונס, ע"כ. ועי' **במנח"י** (ח"י סי' כז ד"ה ובהל"ל יש) מה שהקשה על משי"כ דכן דעת הרמב"ם והראב"ד ואכמ"ל. אלא דלדלמא כ"ז בשכר ויי"ש מדגן שהזיעה יוצאת מהפרי עצמו, אבל יש לדון בוויסקי וכדו' שהזיעה עולה מתסיסת הדגן ושמה אינה חלק ממש של הדגן.

ג. משקה חריף העשוי מזיעת חמץ

עי' **בשו"ת הרא"ש** (כלל כ"ס ב' כז) שהוכיח דזיעה היוצאת מן הדבר חשובה כאותו דבר, מדתנן במכשירין (פ"ח) מרחץ טמאה (של מים שאובין), זיעתה טמאה, וטהורה (כגון של מי מעיין) בכי יותן כו'. והביאו **הטור** (יו"ד סי' צג). וכן פסק **הרמ"א** (שם סי' ח).

הרבי"ש (סני רינה) הוכיח מהא דמכשרין דמים הנעשרין ע"י ביטול הור כממשו של איסור, וע"כ זיעה של יי"א אע"פ שהיין עובר דרך סמפונות ואותו היין שהיה אדום נשתנה והיה למים, מ"מ אסור בהנאה. וכן נקט **הרדב"י** (ח"ד סי' רצט) ע"פ **הריב"ש**, הני"ל, ויצא לחרות דברי השואל שהתיר בזה. וכן **הרמ"א** (יו"ד סי' קכ"ט) כד וסי' קמ"א פסק **כהר"ב"ש** כי **הרי הוא כאיסור עצמו** וכן **המשאת בנימין** (סי' מה) פסק ע"פ **תשובת הרא"ש** דיי"ש חמיר מהשכר שלנו. וק"ו מכותח הבבלי וכו' שאינן חמץ גמור אלא קצת חמץ מעורב בהו, אבל יי"ש **הוא חמץ גמור בלי שום תערובת** כי הוא נעשה מעשן האידי ומזיעת ההבל מתבואה המחומצת שקורין מלי"ץ, והעשן הוא עיקר המאכל ולא חשיב זיעה בעלמא. ובהא לא פליגי חכמים אר"א. וכדבריו פסק **ההק יעקב** (סי' תמב אות ד). וכ"ל **המהר"ם מטיקטין** (ריש הרי"ף דפוס קראקא שנת שי"ז) דקחשיב איסור בעיניה, והוי דבר המעמיד ולא זיעה בעלמא.

וכן פסק **החכ"צ** (ע"פ ה"ח סי' ט) ע"פ **הרבי"ש** כי הזיעה הוא כמות הדבר שהיא עולה ממנו, וכת' דבר שיתבשר אדם לומר דדוקא ביי"נ ושאר איסורי ע"ז דאפרין אסור הדין כן, שהרי האריות שהביא שם בשאר איסורין הם, ע"כ.

והגר"ז (סי' תמב אות ט) פסק **בהמשאת בנימין** שיי"ש הנעשית מתבואה חמוצה שקורין מאל"ץ אין דינו כתערובת חמץ אלא כי זיעה היוצאת מחמץ הרי היא כעצמו של חמץ **כממשו של חמץ עצמו** וכן יי"ש הנעשה משמרי שכר של שעורים או של חטים דינו כממשו של חמץ עצמו כי יש בו כזית חמץ בכדי שתיית פרס ונתהפך להיות כגופו של איסור, ע"כ. וכן פסק **המ"ב** (שם סי' ק ד ו-כ). ו**הערוה"ש** (אות כ') כת' דיי"ש שעושיין מדהן הוי חמץ גמור ואינו זיעה בעלמא **שהרי הוא התבואה נמחה לתוכו**, ואפי' יי"ש שעושים מתפוחי אדמה וגם חלק מגדן יש בזה מהדהן כזית בכא"פ, **ועוד זינקר המעמיד הוא המאל"ץ** של שעורים שהוא חמץ גמור.

אבל **הבית יעקב** (סי' נג) הקשה על **הריב"ש** הני"ל, דלא דמי להא דמכשרין, דהא דאן בסיפא דמתי"נ, היו ידיה טמאות ומניסה בקדרה טהורה אם הזיעו ידיה הקדרה טמאה, הרי שהזיעה תחבר המשקין שבקדרה למטה ממנה, ולגבי איסור הא ודאי דלא אמרינן הכי, כמ"ש ביו"ד (סי' צב סעי' ה) בשם **תשו' הרא"ש** (שם) שאף שהמחבת של חלב אוסרת ע"י הזיעה הקדרה של בשר, מ"מ אין החלב שלמטה נאסר, שאין הזיעה יורדת למטה, וא"כ פשיטא דאיסורא מטומאה לא ילפינן, ע"כ.

ובשו"ת פרי הארץ (ח"ב יו"ד סי' יד) תמה על **הבית יעקב** הני"ל, דהרי **הרא"ש** גופא יליף איסור מטומאה. **והמהריט"ץ** (סי' סה) נשאל בדין יי"ש מצומקים שנעשה בתוך הפסח, ומצאו אר"י גרגרי חטה ושעורה מבוקעים בשרית הצימוקין, וכת' שמתוך השלהותו (אבל לא לאכלו), שאף החטים נתנו טעם במי השרייה, מ"מ המים השרופים אינם אלא קיוהא זיעה בעלמא. ואע"ג דיי"ש שנעשה משמרי יין או צמוקים של עכו"ם אסור, אף דהוי קיוהא וזיעה בעלמא, שאני התם דהוי חומרא דיי"נ, ע"כ. **והפ"ח** (סי' תמו סעי' ג ד"ה מי ששרה צימוקים) דחה דבריו ע"פ **תשובת הרא"ש והריב"ש** הני"ל.

והמשכנ"י (יו"ד סי' לד) דחה דברי **החכ"צ** כי **הריב"ש** לא אסר אלא באיסורי ע"ז שאפרם אסור, ועוד דבכה"ג הרי האיסור השתנה והפך למים וכו' כאן לא טעם האיסור ולא ריחו וממשו פנים חדשות באו לכאן. ובדרך זה כת' **הצ"ח** (ח"ה סי' יא). **והבית אפרים** (או"ח סי' לט) כת' דיי"ש עוברים עליו על ב"י ואם עבר עליו הפסח נאסר בהנאה. והובא **בשע"ת** (סי' תמב אות א). וע"י **במעשה רב** (אות קא) שמובא ד"אחר הפסח אין ליקח מן השוק כ"י יי"ש ושכר של ישראל כ"ו לא ישתה עד שיעשה מתדש"י.

ד. איסורו מדאורייתא או דרבנן

והנה מדברי האוסרים יוצא דזיעה אוסרת מה"ת, ולדעת **הפנ"י** אינו אלא מדרבנן. ו**בחק"ל** (יו"ד ח"א סי' נד) צירף דעת **הפנ"י**.

והמהרש"ג (ח"ב סי' נ אות ה) הקשה על ראיית **הרא"ש** ד"יל דשאני טומאה דלא תליא בטעמא, אבל לגבי איסורי אכילה מני"ל, והרי ינו רואים בחוש הטעם שאין בזיעת החלב טעם חלב כלל. ועיי"ש שנקט שע"כ **הרא"ש** לאסור מדרבנן קאמר.

ואם אינא דבכה"ג הוי איסור דרבנן, י"ל שמתוך לאחר הפסח, וכמ"ש **המ"ב** (סי' תמו סי' קא) שחמץ שנתערב בשעור שהוא בטבטל מדאורי' ורק מדרבנן אסור להשתותו (וכגון שדבר החמץ הוא מעמיד), אם עבר ושהה מותר בדיעבד אף באכילה. ועיי"ש (סי' תמב סי' קא) שכת' ע"פ **הח"י** (סי' קא) דה"ה דבר שנאסר משום טעם כעיקר דאסור לאכלו מה"ת אבל להשתו אסור רק מדרבנן [וע"י בזה לעיל אות ב'], אם עבר ולא ביערם עד לאחר הפסח מותרין באכילה. ועיי"ש **בח"י** שהוכיח כן **מהשו"ע** סי' תמ"ז סעי' י"ב שפסק דחמץ נוקשה, אפי' בעיניה אינו אסור בהנאה אחר הפסח. וביאר שם **המ"ב** (סי' ק) דהיינו מפני שלא עבר על איסור של תורה לא קנסוהו חכמים, וכת' **המ"א** דה"ה דאפי' באכילה שרי אך מפני שנוקשה אינו ראוי לאכילה לפיכך נקט הנאה, אבל רוב אחרונים סביר דבאכילה אסור, ע"כ. ועיי"ש (סי' קב) שפסק להחריב בהנאה דבדב שאינו בטל מדרבנן כגון שהוא מעמיד במקום הפס"מ בהנאה ע"י השלכת הנאת המעמיד לים המלח. וע"י להלן בשם **המהור"ל והשד"ח**.

ה. אינו נאכל בכדי אכילת פרס מהמת הריפורו

וע"י **גרי"ז** (שם) בהגה של אחיו **המהור"ל**, שכת' בענין יי"ש שבמקום הפסד גדול מאוד יש להתירו בהנאה, דיש לסמוך על האומרים שאפי' אם יש תערובת כזית חמץ בכדי אכ"פ שהוא דבר חריף וחזק שאי"א לאכול או לשתות פרס מהתערובת אם לא שישנה בינתיים ונמצא שאינו אוכל או שותה כזית מהחמץ בכדי שיעור אכ"פ מהתערובת, מותר להשתותו בפסח מה"ת אם אין החמץ ניט בתערובת ואין נותנין בו את החמץ אלא לקיוהא בעלמא (טור סי' תמ"ב) דהיינו לחריפות ולחמיצות, וא"צ לבערו קודם הפסח אלא מד"ס (תוס' ר"ן מ"א) ולפיכך אם עבר עליו הפסח ולא ביערו הרי"ז מותר בהנאה (ר"ן) כמו שיתבאר בסוף סי' תמ"ז. ולדבריהם אף יי"ש זה שנעשה מתבואה חמוצה או משמרי שכר אע"פ שיש כזית חמץ בכדי שתיית פרס מהתערובת מ"מ כיון שהיי"ש הוא דבר חריף וחזק שאי"א לשתות פרס ממנו בלי הפסק, ואין החמץ ניט בתערובת שהרי היי"ש הנעשה ממיני קטניות שקורין גריקע או ממי דבש טעמו שז' ליי"ש הנעשה מתבואה חמוצה ואין ביי"ש זה אלא כח החמץ שנעשה ע"י כן חריף וחזק שהוא רק קיוהא בעלמא, לפיכך אף לבערו אלא מד"ס. ויש לסמוך עליו בפס"מ למכרו לנכרי, ע"כ. והנה מה שמבואר מדבריו דשיעור דא"פ תלוי בכל מאכל לפי דרך אכילתו, מצינו נמי **תוספת יוה"כ** (יומא פ: ד"ה ובענין) שנקט שהשתוה שתייה חמה, ביותר מזמן של כדי שתיית רבעייתו או מכדי אכ"פ, דאינו נמך ברכה אחרונה אע"פ שזו דרך שתיית משקים אלו, דהא בכותח הבבלי פטור, ולא אמרינן דיתחייב כרת באכילתו אפי' בשהה יותר מכדי אכ"פ כיון דזו היא דרך אכילתה, ע"כ. וכן פסק **המל"מ** (ברכות פ"ג הי"ג) ע"פ **מהרמב"ם** (שאה"ט ספ"ה). **והמנ"ח** (מצוה שיג אות ה) דחה ראיית התוספת יוה"כ, אולם דחייתו אינו נוגע בני"ד שהפטור הוא מחמת שהאיסור הוא תערובת, עיי"ש. וע"י מש"כ בזה **במ"ב** (סי' רי סי' א).

והשד"ח (סאה"ד מע' חמץ ומצה סי' ה) נשאל ע"י אלמנה ששכחה לבטל ולמכור את היי"ש שהיה ברשותה קודם הפסח, האם חייבת לבערו. ועיי"ש ששלח שאלה זו **למלבי"ם** והשיב לו שיוכל לסמוך במקום הפ"מ למכור לנכרי ע"פ דברי **המהור"ל** ובצירוף עוד צדדים. אבל **השד"ח** גופא יצא לפקפק על **המהור"ל** שנקט דכל שאינו חייב במכורו אלא מדרבנן אינו בדין חמץ שעבר עליו הפסח ומותר בהנאה כמו שמצינו בענין חמץ נוקשה, כי אינו פשוט שכן הדין בכל דבר שביעורו מדרבנן כמו שנראה להדיא ממ"ש **מהגר"ז** (סי' תמ אות א.) גבי הטמין חמצו בחצר חבירו שלא מדעת חבירו דאינו חייב בביעור אלא מד"ס, ואם עבר הפסח עליו אסור אחרי"פ, עיי"ש. ומדברי **המ"ב** המובא לעיל אות ד' משמע דס"ל **בהמהור"ל** להתיר עכ"פ בהנאה. אלא **שבמשאת בנימין** ודיעימא מבואר דאף במקום הפס"מ אין להקל בזה כיון דאינו חשיב תערובת אלא חמץ גמור.

ז. יי"ש שעבר עליו הפסח

ועכ"פ כיון דיש הסוברים דזיעה אינה אלא מדרבנן, וכן יש הסוברים שאין בני"ד אלא משום תערובת חמץ, במקום הפס"מ יש צדדים להקל בעבר עליו הפסח, דאינו אלא קנס דרבנן, למוכרו לעכו"ם. אולם באכילה אין להקל כלל.

והיכן שהיה ברשות מומר ע"י **בשו"מ** (מהדור' תני ח"ד סי' ה) שכת' בשם **המקום שמואל** (סי' יג) שצידד דלא שייך לקנוס מומר, ודלא **כט"ז** (סי' תמח סי' ק ד) שאסרו כי אע"פ שחטא ישראל הוא, דמה שאמרו דאע"פ שחטא ישראל הוא היינו לגבי די"דן דאסורין אנחנו להכשיל, אבל המומר לגבי נפשו כעכו"ם גמור חשוב. **והמגן לאלף** (או"ח סי' תמח) הביא **שהח"י** אסר לקנות מהמומרים יי"ש שעבר עליו הפסח, וכת' עליו דכיון שקשה ליוהר בזה יש ללמד קצת קולה וזהו והיינו ד"יל דלא קנסו על מומר כי לא שייך קנסא רק במי שהוא בכלל ישראל שנוכל לומר שקנס האיסור גירום לו מניעת השגהיה, אבל מי שיצא מן הכלל לגמרי לא שייך ביה הקנס שהרי בודאי לא יחליט מלהשהות בשביל הקנס. **והמ"ב** (סי' תמח סי' קא) פסק **כהט"ז**. **והמשנה הלכות** (ח"ג סי' נד) שהביא מהפוסקים הני"ל ללמד זכות לקונים וויסקי ללא בירור אם היו בבעלות עכו"ם בפסח. ויש לצרף לכל הני"ל שבזמננו יש ב"ד שמוכרים את החמץ אף לאלו שלא מוכרים מדין זכין לאדם שלא בפניו ובכה"ג יש סוברים שאין החמץ נאסר, ע"י **שו"ע** (סי' תמג סעי' א) **ואג"מ** (או"ח ח"א סי' קמז). וכמ"כ ע"י **במ"ב** (סי' תמט סי' ה) דהיכן שרוב החמץ הוא של עכו"ם או נמכר לו אזלינן בתר רובא.

מסקנא רדינא

א' וויסקי הוא חמץ, ואם היה בבעלות ישראל בפסח נאסר לאחר הפסח אף בהנאה, ובמקום הפס"מ אם שגג יש צדדים להתירו בהנאה (כגון למכרו לעכו"ם) לאחר הפסח. ב' יש מקום להקל לקנות וויסקי לאחר הפסח אף כשאין ידוע לו אם בפסח היה בבעלות ישראל כל שיש מקום לתלות שהיה בבעלות עכו"ם (או שנמכר לעכו"ם), ומ"מ המחמיר לקנות דוקא במקום שהדבר ידוע בבירור שהיה בבעלות עכו"ם תע"ב.

אמנם **הרבי"ש** (לגרי"ז יע"א - סי' כ"ו) כת' דאבל שאפשר לו לקרוע ע"י עצמו, ודאי דמצוה בו יותר מבשלוחו, והוי כעין מצוה התלויה בגופו דא"יא להתקיים ע"י שלוחו. ומ"ש הלק"ט דיותר יהיה לו עוגמת נפש ע"י אחרים ל"ש הכא אלא גבי ז' תעניתו דנותנית אפר מקלה על ראש הנשיא דאינו דומה המתבייש לעצמו למתבייש מאחרים, דהוא דבר של כיבוד וכולם חייבין בהכנעה, משא"כ הכא דחובה מרייא על הך דתמו מוטל לפניו, ואין לו ליפטר אלא במקיימה הוא ולא ע"י שליח. ועוד דכיון דהפוסקים כת' סתם חיוב קריעה, ודאי דאין בידנו לחלק ולהקל מסברא, ואין להוציא טעמים מלבנו בלא ראייה.

וכיוצ"ב כת' **בערוה"ש** (סי' ש"מ סי' יג) דעל כל המתים צריך דאן לחתוך בעצמו ולא ע"י אחרים, דכן משמע מלשון הגמ' והפירושים.

ויעויין **בחיזושים ובאיורים** (לגאון ר' אפרים זלמן מרגליות זצ"ל - ה"ל קריעה סי' ט) דבה"ל כתב דכל קריעה טוב שתהיה ע"י אחר. אולם ובאיורים אחר שהביא דברי הפויסקים הנוכרים ודאי הבית יהודה כתב דנראה דהדין דין אמת דמצוה בו יותר מבשלוחו כשאפשר לעשות בעצמו. אלא דמ"ש (הבית יהודה) דהוי כמצוה התלויה בגופו, זה אינו, וודאי מהני השליחות בזה. ומה שדחה הבית יהודה הראייה מתענית דהתם במילתא דציבורא ומשום הכנעת לב נגעו בה, יפה כתב. וסיים דהמנהג שאחד ממשמשי החברא קדישא מתחיל וחותך קצת בסכין בבית הצואר שבבגד, ואז תופס האבל בקצה מזה שבמקום חתך וקורע להלן למעלה למטה קרע טפי. וא"כ שיהא מתקיימין, שאחר מעלה (ועיקר המצוה ע"י עצמו, ונכון.

וכ"כ **בקשו"ע** (סי' קציה סי' ה) דהמנהג שא' מאנשי החברא קדישא חותך קצת בסכין, והאבל תופס במקום החתך וקורע, ע"כ. וע"י במנהגי **מהרי"ל** (ה"ל שמחות - אות כ"ב) דא"ת כ"ב) דהיינו דסיבת המנהג הוא מחמת דלעולם שפת הבגד קשה יותר משאר הבגד ואי"א לקרועה ביד, וע"כ נהגו דאחד מהחברא קדישא קורע בסכין, ואח"כ קורע האבל שאר הקריעה בידו. אלא דמ"מ דעת היד אפרים דע"י כך נמצאו ב' הדברים מתקיימין.

העולה לדינא - יש אומרים שאדם אחר קורע הקריעה לאבל, שע"י כך מתבייש וישנה עוגמת נפש גדולה יותר שהאחר קורע כסותו, והוא שותק ומקבל דין שמים באהבה. ויש אומרים שראוי יותר שהאבל יעשה הקריעה בעצמו, דמצוה בו יותר מבשלוחו. והמנהג שנתפשט שאחד מהחברא קדישא מתחיל הקריעה בסכין, והאבל גומר הקריעה בידיו.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מטעם אדונינו

פניני מוסר

מחשבה טובה

כתב **הפלא יועץ** (ערך מחשבה) "מחשבה טובה מה רב טובה, שבה תלוי כל העבודה, וכ"ו ויאיתא בזוהר הקדוש (ח"א קכ"ה), שלפי מה שחושב האדם ממשך עליו, אם דברים שבקדושה ממשך עליו קדושה, ואם הרהורים רעים ממשך עליו טומאה ומטמא נפשו, ואל המקום שחושב, שם הוא מנת חלקו. הנה כי כן ראוי לאדם להתחזק ברב עז ותעצוגות לחשוב מחשבות טהורות, וכ"ו ותמן תנינן (אבות ג, ד) המפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו, ובאמת שטות גדול שבהיותו יכול להיות מחשב מחשבות טהורות ליראה ולאהבה וכדומה, שהן מצוות דאורייתא ומקבל עליהן שכר, מפנה לבו לבטלה או מהרהר הרהורים רעים, שיענש עליהם.

והן אמת כי ציר לב האדם רע, ואין אדם שליט ברוח, אבל על כל ניצח חיובא רמיא להתחזק להחליף מחשבות רעות וזרות במחשבות טהורות, ולהרגיש יצר הטוב על יצר הרע אפילו אלף פעמים ביום, ויקבל שכר טוב בעמלו, שמשייעין אותו מן השמים, ובכל פעם כשזיכור אשר לא טוב עושה שמפנה לבו לבטלה או בהרהורים רעים, ידמה כמי ששוקע בטיט היין המתחזק לצאת ולבו למו אב יצעק "הושיע אדוני המלך" ויצלינו מטיט"ו.

נערך מתוך ספר "עבודת הפרשה" לשמיעת השיעורים בטל. 073-371-8708

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il**

© **שמעתתא עמיקתא – להצלחת התורם ומשפחתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503**